

יש יד לקידושין- קושיית רעק"א

עין בסוגיית הגמ' עם פירוש הר"ן. מה צדדי הספק לפי הר"ן? מה ההבדל בין גיטין לקידושין? הסבר היטב את קושיית רעק"א. האם יש יד לקידושין כאשר יש מעשה נתינה ליד האשה? אכן העזר כז, ובאבני מלואים. כיצד דחה החתם סופר את המהלך של האבני מלואים?

רבי עקיבא איגר מסכת נדרים דף ו עמוד ב

בר"ן ד"ה מיגו וכו'. דהיינו נתינת הגט לידה. ק"ל דלפ"ז מאי פרכינן מכלל דס"ל לר"פ יש יד והיינו דמשמע דמוכחות מהני כמ"ש הר"ן והא התם דיהיב לה ואיכא נתינת מעשה באמת הוי יד כמו בגט דעיקרו מוכיח.

שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן כז סעיף ד

ואם קידש תחלה אשה אחת קדושין גמורים, ואמר לאחרת בפניה: תהא מקודשת, ולא אמר: לי, ידים מוכיחות (פירוש כמו שאוחז בבית יד הכלי מושך עמו הכלי עצמו, כן אלה הדברים מוכיחים שמושכים אחריהם לשון לי) נינהו, טו (יג) וחוששין לקדושין.

אבני מלואים סימן כז ס"ק יא

מגו מאי דס"ל לשמואל אמר ליה לאב"י ע"ש והתם במה דאמר רב פפא לאב"י היינו במה דאמר שמואל הרי את מקודשת והתם יהיב לה פרוטה וראוי להיות בה יד כמו בגיטין דהא לפי מ"ש הר"ן גם בהאי דואת אי הוי יהיב לה לחברתה הוי בה דין יד כמו בגיטין וצ"ע. ובקושיות הר"ן שהקשה דמאי מספקא לי' אם יש יד לקידושין מ"ש מגיטין דלכ"ע יש יד וכן הקשו בתוס' שם, ונראה לפי מ"ש הר"ן שם בהא דבעי יש יד לקידושין ז"ל אפי' ביד מוכיח קא מבעיא ליה מי אמרינן נהי דלא אתרבי ידות בהדיא גמרינן במה מצינו מנדרים או אין יד ואפילו מוכיח דשאני נדרים דחמירי דאפי' בדיבורא בעלמא חיילי משא"כ בקידושין שהן צריכין איזו מעשה כסף או שטר או ביאה ע"ש. וביאור הדברים נראה דבנדרים כיון דדיבורא כמעשה ומש"ה מהני ביה ידים דהיינו אפי' אוחז מקצת הדיבור כיון דדיבורא כמעשה ואלימ טובא ומש"ה אפי' אוחז מקצת הדיבור חשוב הוא, אבל בקידושין שדיבורו אינו כמעשה אלא צריך מעשה לקידושין כסף או שטר וביאה ואין דיבורו כמעשה מש"ה בעי לה אם מהני ביה יד אפי' מוכיח דהיינו אוחז מקצת הדיבור דאפשר כיון דאין דיבורו כמעשה בעינן כולי' דבורו ולא מקצתו. וא"כ בגיטין דמהני יד היינו בכתיבת הגט שכותב ודין דיהוי ליכי מנאי ואינו כותב תיבת ודין או תיבת מנאי דמהני בתורת יד כיון דהתם כתיבת הגט היא מעשה ובמעשה סגי בקצתו ככולו כמו בנדרים אף על גב דצריך אח"כ נתינה ליד האשה ולומר הרי את מגורשת עכ"פ כתיבת הגט שהוא מעשה סגי בקצתו ככולו כיון דהוא מעשה ועדיף מנדרים דגבי נדרים אף על גב דדיבורו כמעשה מכל מקום אינו אלא דיבור ומש"ה צריך ריבוי לידות, אבל כתיבת הגט דהיא גופיה מעשה אינו צריך ריבוי כלל ועמ"ש פוסקים דאינו יכול לבטל כתיבת הגט ורשאי לגרש בו דאין דיבור מבטל מעשה ומבואר דכתיבת הגט ה"ל מעשה וכל שהוא מעשה סגי בקצתו ומש"ה אמרינן בגיטין דין ידות אצל הכתיבה, ואין ה"נ גבי קידושין אם כותב הרי את מקודשת ולא כתב לי דסגי בכתיבת מקצתו ודוקא באמירתו הרי את בעינן כולו דדיבור שהוא קלוש ממעשה בעינן כולו וזה נראה נכון ודו"ק

[יא] ואם קידש תחלה אשה אחת. והוא בטור מדברי הרמ"ה דמדמה לה לנזיר עובר לפניו ע"ש ואפ"ה אינו אלא ספק קידושין וכתב הב"י ד"ל מדקידש כבר אחת לעצמו קידש את זו לחבירו ע"ש, וב"ש כתב ז"ל גם י"ל הספק עפ"י הגירסא כמ"ש בתוס' שם עכ"ל. והיינו מ"ש תוס' (דף ו') ד"ה הכא במ"ע דאמר לי ז"ל יש ספרים דגרסי האומר אהא הרי זה נזיר אמר שמואל והוא שהיה נזיר עובר לפניו כו' ואית ספרים דגרסי לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים ומשני עובר לפניו הוי ידים שאין מוכיחות לכל הפחות אבל אין עובר לפניו אפי' שאין מוכיחות לא הוי עכ"ל וא"כ נזיר עובר לפניו גופיה לא הוי אלא ידים שאין מוכיחות וכיון דקידש אשה תחלה אינו אלא כמו נזיר עובר לפניו וא"כ לדין לא מהני ידים שאין מוכיחות ומש"ה הוי ספק קידושין כיון דתליא בגרסאות שבנזיר. ולכאורה בלא"ה מידי ספיקא לא נפקא כיון דאיבעיא להו בנדרים (דף ו') יש יד לקידושין ועלתה בתיקו וא"כ נהי דהוי לה יד אכתי אינו אלא ספק כיון דמספקא לן אם יש יד לקידושין ובחלקת מחוקק נראה שרומז לזה. מיהו נראה דאי מהך בעי' לאו ספיקא הוא דכתב שם הר"ן ז"ל וא"ת מאי קא מספקא לן בקידושין מ"ש מגיטין דלכ"ע יש יד כדמוכח סוגיא ולא פליגי אלא ביד שאינו מוכיח י"ל דשאני גט כיון דאיכא מעשה דהיינו נתינת הגט לידה הוי טפי מיד ועיקר מוכיח מקרי, משא"כ בבעיין דלחידא הוא דיהיב שתי פרוטות אבל לחברתה לא יהיב מידי עכ"ל. וא"כ הכא דנותן לידה פרוטה ואיכא מעשה ה"ל עיקר מוכיח ובזה מהני יד בקידושין כמו בגיטין ובעיא אינו אלא משום דלחברתה לא יהיב מידי וכמ"ש הר"ן, ואפי' לפי מ"ש בש"ע סי' ל"ו דיהיב שתי פרוטות לשליח האשה ואמר לה ואת ע"ש נמי לאו מעשה גמור הוא כמו בגט כיון דעיקר הנתינה בשביל משלחה ועמ"ש בס' ל"ו (סק"ט) [סק"ן]. ובדברי הר"ן שכתב דאיבעי' יש יד לקידושין הוא משום דלא יהיב מידי לחברתה ואינו דומה לגיטין דאיכא מעשה, קשה דבסוגיא שם בהא דבעי רב פפא יש יד לקידושין פריך ומי מבעי' לי' לרב פפא והא מדאמר ליה רב פפא לאב"י מי סבר שמואל ידים שאינו מוכיחות הוי ידים מכלל דס"ל לרב פפא יש יד לקידושין ומשני חדא

חתם סופר מסכת נדרים דף ו עמוד ב

יש יד לקדושין וכו' כתב הר"ן בסוף דבריו דבגיטין בודאי אין יד אלא התם דיהיב גיטא לידה י"ל עיקר ולא יד אבל הכא בקידושין מיירי שלא נתן לה מאומה רק לחברתה יהיב ואמר לה ואת דדיבורא בעלמא הוא והאי לא הוה עיקר אלא יד וקמיבעיא ליה אי יש יד אפילו מוכיח או לא. ולא תיקשי מפ"ק דקידושין דמיירי דיהיב לה בידה רק שלא אמר לי ואפ"ה מטעם יד אותבינן עלה ולא מטעם עיקר כדמוכח בשמעתין. לק"מ דהתם הספק אי מקודשת לו או לאחר ולענין זה אין נתינת הטבעת לידה משוי ליה עיקר אלא יד בעלמא, בשלמא הכא מספקי' בגוף הקידושין אי כוונת ואת נמי מקודש אי חזאי. ולזה אי הוה יהיב לה פרוטה בידה ממש הוה חזינן שהוא עיקר ולא יד לקידושין, אבל התם אין הספק בקידושין אלא אי לו אי לאחרני ולזה אין תועלת בנתינת הקידושין לידה או לא, ולעולם לא הוה עיקר אלא יד בעלמא, וכל זה בקידושין אבל בגט לא מיבעיא ספיקא ודין ולא בדברים בעלמא פשיטא דלענין זה הוה נתינת הגט לידה עיקר ולא יד בעלמא, אלא אפי' לענין ספיקא מינאי ולא מאחר נמי הוה נתינת הגט לידה עיקר גדול כיון שבאמת הוא אישה והיא אשתו ושמו ושמה נכתבים בהגט וגם כתב ודין וצריך לומר הוא מגרשה בדיבורא ודין הספר יהיה לך גט פטורים מאיש אחר זה הוא דוחק גדול ולהכי מיקרי עיקר ולא יד זה נ"ל פשוט מאד, הארכתו בזה מפני שראיתי בקונטרס אבני מלואים להגאון קצה"ח סי' כ"ז דברים שאינם נראים והאמת כמ"ש ופשוט: